

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

DEVELOPING ORTHOGRAPHIC LITERACY IN STUDENTS OF AGRICULTURAL SPECIALTIES DURING UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES (FOR PROFESSIONAL PURPOSES)

Стаття присвячена актуальній проблемі підвищення рівня орфографічної грамотності студентів нефілологічних спеціальностей у контексті цифровізації та сучасних вимог до професійної комунікації. Авторами обґрунтовано, що бездоганне володіння правописними нормами є не лише ознакою освіченості, а провідною фаховою компетенцією, що формує імідж фахівця та забезпечує успішну ділову взаємодію. У роботі представлено результати діагностичного опитування «Мова і професія», проведеного серед студентів Білоцерківського національного аграрного університету, яке виявило недостатній рівень усвідомлення значущості мовних норм третинною респондентів. Особливу увагу приділено аналізу деструктивних чинників, що впливають на грамотність: регіональному суржику, діалектним особливостям та інтерференційним впливам російської мови. Автори пропонують комплексну методичну систему, яка базується на п'яти ключових компонентах: формуванні ціннісної мотивації через професійні комунікативні ризики; цифровізації навчання за допомогою платформ («OnlineCorrector», «Мова – ДНК нації», «Горох»); професіоналізації контенту шляхом наповнення вправ фаховою термінологією; комунікативно-діяльній підході та використанні проектних технологій. Практична частина дослідження містить приклади модельованих професійних ситуацій для майбутніх ветеринарів, агрономів, екологів та економістів, де грамотність виступає умовою успішного виконання завдання (заповнення медичних карт, складання технологічних планів, бізнес-проектів). Доведено, що самостійна робота з цифровими ресурсами та словниками є фундаментом розвитку «орфографічної пильності» в умовах обмеженої кількості аудиторного часу. Матеріали статті мають практичне значення для вдосконалення навчальних програм та створення методичних посібників з української мови за професійним спрямуванням.

Ключові слова: орфографічна грамотність, українська мова за професійним спрямуванням, студенти аграрних спеціальностей, орфографічна компетентність, професійна комунікація, цифрові ресурси,

комунікативно-діяльній підхід, самостійна робота.

The article addresses the pressing issue of enhancing the level of orthographic literacy among students of non-philological specialties within the context of digitalization and contemporary requirements for professional communication. The authors substantiate that an impeccable command of spelling norms is not merely a sign of education but a primary professional competence that shapes a specialist's professional image and ensures effective business interaction. The study presents the results of a "Language and Profession" diagnostic survey conducted among students at Bila Tserkva National Agrarian University, which revealed that one-third of respondents lack sufficient awareness of the significance of linguistic norms.

Special attention is paid to the analysis of detrimental factors affecting literacy: regional Surzhyk, dialectal features, and Russian language interference. The authors propose a comprehensive methodological system based on five key components: developing value-based motivation through professional communicative risks; digitalization of learning via specialized platforms (OnlineCorrector, "Language – DNA of the Nation," Horokh); professionalization of content by incorporating field-specific terminology into exercises; a communicative-activity approach; and the implementation of project-based technologies.

The practical part of the study includes simulated professional scenarios for future veterinarians, agronomists, ecologists, and economists, where literacy is a prerequisite for successful task completion (e.g., completing medical records, drafting technological plans, or business projects). It is demonstrated that independent work with digital resources and dictionaries serves as the foundation for developing "orthographic vigilance" under conditions of limited contact hours. The findings are of practical significance for improving curricula and developing methodological manuals for teaching Ukrainian for professional purposes.

Key words: orthographic literacy, Ukrainian for professional purposes, students of agricultural specialties, orthographic competence, professional communication, digital resources, Surzhyk, interference, communicative-activity approach, independent work.

УДК 811.161.2'35:37.091.212

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/92.2.35>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Тимчук І.М.,

orcid.org/000-0001-5018-0458

канд. пед. наук,
доцент кафедри філології, педагогіки
і методики викладання
Білоцерківського національного
аграрного університету

Погоріла С.Г.,

orcid.org/0000-0002-9202-0994

канд. пед. наук,
доцент кафедри філології, педагогіки
і методики викладання
Білоцерківського національного
аграрного університету

Ми живемо у світі, де цифрові технології міцно вплелися в усі сфери нашого життя і роль писемного спілкування стала як ніколи важливою. Майбутні фахівці аграрної сфери, як і представники будь-якої іншої галузі, більшість свого робочого та особистого часу проводять у постійній взаємодії через електронні листи, месенджери, робочі чати та соціальні мережі. У цьому потоці текстової

інформації грамотне письмо перестає бути просто ознакою освіченості – воно стає провідною професійною компетенцією. В умовах, коли перше враження часто формується на основі електронного повідомлення, бездоганна орфографія та пунктуація є показником відповідальності, уважності до деталей та поваги до співрозмовника. Неграмотне ж письмо, навпаки, може створити негативне

враження, підірвати довіру та навіть призвести до непорозуміння, які в професійному середовищі можуть мати серйозні наслідки. Для аграрія, який спілкується з партнерами, інвесторами, науковцями чи державними органами, чітке й безпомилкове письмо – це запорука успішної комунікації, ефективного вирішення завдань та формування позитивного іміджу. Саме тому на заняттях з української мови за професійним спрямуванням ми приділяємо особливу увагу формуванню орфографічних навичок, розглядаючи їх не як абстрактну вимогу, а як практичний інструмент для майбутнього професійного зростання та успіху.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці комплексної методики формування орфографічної компетентності студентів аграрних спеціальностей, що базується на врахуванні інтерференційних впливів (суржику, діалектів, російської мови) та передбачає інтеграцію традиційних, цифрових і комунікативно-діяльнісних підходів у процес викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Обрана нами тема є особливо важливою, адже вона професійно орієнтована. Для студентів аграрного університету (наприклад, інженерів, економістів, юристів, аграріїв, психологів) знання української мови – це не лише питання загальної культури, а й невід’ємна складова майбутньої фахової компетентності. Орфографічна грамотність у діловому листуванні, складанні звітів, актів, запитів чи юридичної документації є надзвичайно важливою. Актуальною тема є і тому, що ми працюємо зі студентами нефілологічних спеціальностей. А вони мають інші пріоритети в навчанні і мовні дисципліни ними можуть сприйматися як «другорядні». Це створює особливі виклики для нас, викладачів української мови, які мають мотивувати та зацікавити їх саме в аспекті орфографічної грамотності, пов’язуючи її з їхньою майбутньою професією. На нашу думку, результати такого дослідження матимуть практичну цінність для розробки навчальних програм, методичних посібників та підвищення ефективності викладання української мови за професійним спрямуванням у вищих навчальних закладах аграрного профілю.

Питання орфографічної грамотності як основи писемної професійної комунікації неодноразово ставало об’єктом наукових розвідок, що вказує на беззаперечну актуальність цієї теми в сучасному освітньому просторі. У статті Івана Хом’яка обґрунтовується методика формування орфографічної грамотності школярів через психологічний перехід від усвідомленого вивчення правил до їхньої автоматизації. У роботі наголошується на необхідності системного зв’язку правопису з усіма розділами мови та врахуванні впливу діалектного середовища й двомовності на цей процес [1].

У науковій праці С. Яворської та С. Романюк розкривається роль розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння) у розвитку орфографічної культури під час вивчення складних мовних явищ. Автори доводять, що активна розумова діяльність та глибоке розуміння логіки правил є запорукою досягнення стійкої грамотності школярів [2].

С. Пенькова пропонує триетапну систему навчання орфографії молодших школярів, що охоплює роботу над правилами, граматику та розвитком зв’язного мовлення. Авторка акцентує на важливості індивідуально-диференційованого підходу та впровадженні різнорівневих завдань – від модельних до творчих – для ефективного формування правописних навичок [3].

Надія Попович розглядає формування орфографічної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей як невід’ємну частину їхньої професійної культури та успішного іміджу. Авторка пропонує системний підхід, що включає розвиток орфографічної пильності, роботу з фаховою термінологією та самостійне використання словників у процесі професійної комунікації [4].

Стаття Валентини Вітюк присвячена аналізу причин правописних помилок майбутніх учителів початкових класів та обґрунтуванню значення бездоганної грамотності для їхньої майбутньої педагогічної діяльності. Авторка пропонує системний підхід до подолання помилок через поглиблення теоретичних знань, розвиток орфографічної пильності та посилення самоконтролю здобувачів вищої освіти [5].

Науковці І. Голубовська та В. Підгурська обґрунтовують методіку інтегрованого навчання правопису через роботу з професійними текстами для підвищення мовної культури та конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Дослідниці пропонують поєднувати традиційні вправи з редагуванням фахової документації та індивідуальною самостійною роботою для ефективної корекції орфографічних навичок студентів [6].

Огляд наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблематика орфографічної грамотності має потужне теоретичне підґрунтя і широко висвітлена в методичній науці, проте специфіка викладання в аграрних закладах освіти потребує подальшого вивчення та систематизації.

Проведене серед першокурсників економічного та екологічного факультетів БНАУ опитування «Мова і професія» дозволило комплексно діагностувати рівень правописної культури студентів та ступінь їхньої готовності до самостійного вдосконалення навичок. Анкета фокусувалася на ставленні здобувачів до репутаційних ризиків через помилки в документах, їхніх алгоритмах перевірки текстів (від онлайн-коректорів до самоконтролю) та сприйнятті грамотності як ключового чинника професійної компетентності. По-перше, опитування

дозволило нам визначити поточний рівень розуміння студентами ролі орфографічної грамотності у їхній майбутній професійній діяльності. По-друге, воно сприяло виявленню ставлення здобувачів вищої освіти до потенційних негативних наслідків орфографічних помилок у професійних документах. По-третє, тест-опитувальник дав змогу оцінити готовність студентів до самостійної роботи над удосконаленням власних орфографічних навичок та визначити їхні переваги щодо використання цифрових ресурсів для перевірки грамотності.

Окрім того, дослідження дозволило проаналізувати сприйняття студентами української мови за професійним спрямуванням як невід'ємної складової їхнього професійного становлення. Результати цього опитування стали базою для удосконалення змісту навчального курсу з української мови за професійним спрямуванням, відповідно до виявлених потреб та очікувань студентів.

Проведений тест-опитувальник дозволив виявити серед студентів три рівні сформованості розуміння важливості грамотного письма, розподіливши їх наступним чином: високий, середній та низький. Згідно з отриманими даними, лише 23% студентів продемонстрували високий рівень розуміння. Ця група чітко усвідомлює критичну важливість орфографічної грамотності для професійної діяльності та репутації фахівця. Вони бачать прямий зв'язок між дотриманням мовних норм та ефективністю комунікації, відповідально ставляться до власного письма, активно використовують цифрові інструменти та готові до самовдосконалення. Найбільшу частку респондентів – 45% – становить група із середнім рівнем. Ці студенти загалом розуміють важливість грамотності, однак часто недооцінюють її вплив на конкретні професійні ситуації. Вони використовують цифрові інструменти, але не задіюють їхній повний потенціал. Така категорія здобувачів потребує додаткової мотивації та конкретних прикладів для поглиблення усвідомлення значення грамотного письма. Решта 32% студентів показали низький рівень сформованості розуміння. Ця група не усвідомлює або недооцінює значущість орфографічної грамотності у професійному та повсякденному житті. Вони не бачать прямого зв'язку між якістю письма та майбутньою успішністю, не виявляють ініціативи до самостійного вдосконалення навичок і часто ігнорують помилки, сприймаючи орфографію як формальну вимогу без практичного значення.

Отримані нами результати підкреслюють необхідність удосконалення робочих програм з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», з акцентом на підвищення мотивації та усвідомлення практичної значущості орфографічної грамотності для всіх студентських груп, особливо для тих, хто демонструє середній та низький рівні.

На основі багаторічного досвіду викладання та системного аналізу письмових робіт (фахових диктантів, перекладів, укладання ділової документації) студентів аграрних спеціальностей (майбутніх агрономів, лікарів ветеринарної медицини, екологів), нами було виокремлено найпоширеніші порушення орфографічних норм. Спостереження засвідчують, що найбільші труднощі у здобувачів освіти викликає правопис:

1. *М'якого знака та апострофа.* Це одна з найчастіших категорій. Студенти часто плутають правила вживання цих знаків або ігнорують їх. Зокрема, складнощі виникають: у словах іншомовного походження, наприклад, «інтерв'ю» замість інтерв'ю, «компютер» замість комп'ютер; невживання м'якого знака після «н» перед «ч» і «ш», наприклад, «вінця» замість вінця, «менший» замість менший; відсутність або зайве використання м'якого знака в дієсловах наказового способу та дієслівних формах: «здаєця» замість здається, «смієшся» замість смієшся.

2. *Правопис великої та малої літери.* Ця категорія помилок є особливо помітною. Часто зустрічаються: неправильне написання назв державних установ, свят, історичних подій, наприклад, Білоцерківський Національний Аграрний університет замість Білоцерківський національний аграрний університет; день Незалежності замість День Незалежності; назви посад чи звань, які мають писатися з малої літери, але студенти пишуть з великої, або навпаки, наприклад Декан, Кафедра, Ректор замість декан, кафедра, ректор.

3. *Правопис складних слів (разом, окремо, через дефіс).* Ця категорія є однією з найскладніших через велику кількість винятків та змін у правописі 2019 року. Типові помилки: пів'яблука, пів-Києва, міні-маркет, священник замість пів яблука, пів Києва, мінімаркет, священник. Звісно це правопис прислівників, утворені від прийменників та іменників: «на гору» замість нагору, «з ранку» замість зранку.

4. *Правопис префіксів.* Помилки в цій категорії переважно стосуються:

префіксів з-/с-: «зробити», але «спитати», «скинути». Часто пишуть «зфотографувати» замість сфотографувати; префіксів роз-, без-: помилки типу «роскажу» замість розкажу, «бешумний» замість безшумний.

5. *Подвоєння та подовження приголосних,* правопис слів іншомовного походження. Складнощі виникають як у власне українських словах: жита, знання замість життя, знання, так і в словах іншомовного походження: піцца, брокколі, грисіні, капучіно, чіпси, дірект замість піца, брокколі, капучино, грисині, чипси, директ.

Ці помилки свідчать про те, що, попри цифровізацію та використання автоматичних перевірок правопису, глибинне розуміння орфографічних

правил залишається критично важливим для формування мовної компетентності сучасного фахівця.

Вважаємо, що на орфографічну грамотність студентів найбільше впливають виклики, пов'язані з впливом суржику, діалектів та іншомовних запозичень. Саме ці явища створюють численні перешкоди на шляху до засвоєння норм літературної української мови. Розглянемо детальніше зазначені вище чинники на прикладі мовлення студентів Білоцерківського національного аграрного університету.

1. Вплив суржику. Аналіз письмових робіт студентів Білоцерківського НАУ засвідчує, що значний відсоток орфографічних помилок спричинений впливом регіонального варіанту суржику. Студенти не просто допускають механічні описки, а фонетично транслітерують усне мовлення, фіксуючи на письмі спотворені форми, які сприймають як норму через їх поширеність у комунікативному середовищі регіону. Наприклад: *Ми домовилися нащот практики; посіви вроді зійшли нормально; урожайність свікли цього року низька; цей сорт пшениці самий стійкий до морозів; я не поняв завдання; потрібно одівати захисний халат; я щитаю, що цей метод неефективний.*

Таким чином, суржик призводить до численних орфографічних помилок, оскільки студенти намагаються записати суржикові слова за українськими правилами, але з порушенням лексичних норм. А оскільки часто суржик є мовою повсякденного спілкування в родинах або регіонах, що формує звичку до такого мовлення, подолати цю звичку на письмі дуже складно, оскільки вона є вкоріненою.

2. Вплив діалектів. Діалектизм – це слово, стійкий зворот, фонетична, граматична риса, що належить до певного діалекту й використовується в літературній мові з певною стилістичною метою [7, с.143].

Локальні говірки Білоцерківщини, попри свою близькість до літературного стандарту, зберігають низку фонетичних особливостей, які студенти несвідомо переносять на письмо. Це свідчить про те, що орфографічна помилка часто є не наслідком незнання правила, а результатом того, «що пишу так, як говорю». У писемному мовленні студентів-аграріїв ці діалектні риси часто проявляються як графічна фіксація живої вимови.

Найпоширенішими помилками є: хибне вживання закінчення -е у дієсловах другої дієвідміни замість закінчення -ить «*ходе*», «*робе*»; дописування закінчення -а в іменниках чоловічого роду «*зібрали ящик помідори*» замість «*зібрали ящик помідорів*»; заміна літери *щ* на *ш* (рідше «*шо*») «*я бачив, шо поля засіяні*»; написання літери *а* замість *о* «*крапива*» замість «*кропива*»; вживання літери *е* замість *и* «*систра*» замість «*сестра*»; вживання м'якого знака там, де його немає в літературній нормі, або його відсутність «*Харьків*».

3. Вплив русизмів. Студенти можуть несвідомо калькувати російські словосполучення чи граматичні конструкції, що автоматично веде до орфографічних помилок, оскільки вони намагаються застосувати до них українські правила, де це неможливо або некоректно. Наприклад, студенти часто переносять російську фонетику, ігноруючи правило милозвучності та правило «КаФе ПТаХ»: «сдавати насіння на аналіз», «сробити висновки» замість «здавати», «зробити». Вплив російської дієвідміни призводить до написання неправильних голосних у закінченнях дієслів: «борються», «стеляються». «бур'яни боряться за вологу», «рослини стеляться». Наступна категорія помилок – спроба «українізувати» російські дієприкметники, що призводить до створення штучних слів, яких немає в літературній мові: «слідуюча тема», «зволожуючі засоби», «діючий препарат» (наступна тема, зволожувальні засоби, дієвий препарат). Також студенти калькують російську складену форму під час правопису ступенів порівняння прикметників «самий стойкий», ігноруючи український орфографічний спосіб творення найвищого ступеня за допомогою префікса *най-*. Отже, русизми не лише збіднюють лексику, а й призводять до орфографічних помилок при неправильному творенні.

4. Вплив іншомовних запозичень (невмотивованих). Деякі студенти вважають, що використання великої кількості іншомовних слів робить їхню мову сучаснішою, ігноруючи норми та правила їхнього написання: *стрім, дистрибутор*.

Підсумовуючи викладене, зазначимо: розглянуті явища (суржик, діалектизми, калька, запозичення) створюють стійкий бар'єр для формування орфографічної компетентності майбутнього фахівця. Помилки такого типу є мовними звичками, сформованими під впливом комунікативного середовища регіону. Тому на заняттях з української мови за професійним спрямуванням ми зосереджуємося не стільки на навчанні нового, скільки на корекції вже сформованих орфографічних навичок.

Вважаємо, що для ефективного формування орфографічної грамотності в умовах цих викликів необхідний комплексний підхід. *По-перше*, це *підвищення обізнаності*, тобто, роз'яснення шкідливості суржику та русизмів для мовної культури та професійного іміджу. Відповідно до робочої програми, н-д, для здобувачів вищої освіти соціально-гуманітарного факультету за напрямом підготовки D 8 Право, бакалаврський рівень вищої освіти, ми активно працюємо над темами: «Літературна мова – універсальний засіб професійної взаємодії працівників юридичної галузі» та «Мовна норма. Її різновиди та ознаки». У межах вивчення цих тем акцентуємо увагу студентів на тому, що для правника мова є не лише засобом комунікації,

а й основним інструментом професійної діяльності, де кожна орфографічна чи лексична помилка може призвести до викривлення змісту правового документа та втрати фахової репутації. Практично розглядаємо професійну ситуацію: «Уявіть, що ви отримали текст договору, складений суржилом, з орфографічними помилками та без розділових знаків. Як це впливає на юридичну силу документа та довіру до сторони, що його склала? Чи можна вважати такий документ ненормативним через неможливість точно встановити зміст домовленостей? [8, с.25].

По-друге, це *самостійна робота з орфографічними словниками та електронними ресурсами* для перевірки складних випадків правопису. Згідно з навчальним планом на 2025–2026 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для денної форми навчання виділено 90 академічних годин (3 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 28 годин (практичні заняття – 28), самостійна робота студентів – 62 години. Вважаємо, що самостійна робота є основою вдосконалення грамотності студентів з української мови (за професійним спрямуванням), оскільки вона дозволяє здобувачам вищої освіти поглибити знання з тих тем, що викликають у них найбільші труднощі; працювати у власному темпі у зручний час. На нашу думку, така робота сприятиме не механічному запам'ятовуванню, а усвідомленому розумінню логіки орфографічних норм. А регулярне самостійне виконання вправ, робота з довідниками та словниками розвиває «орфографічну пильність» – здатність помічати потенційні орфограми. Самостійна робота виробляє у студентів відповідальність та ініціативність, що, у свою чергу, формуватиме фахівця, здатного до самовдосконалення [9].

Варто зупинитися детальніше на мовних платформах, що допомагають самостійно вдосконалити орфографічні навички студентів. У попередній науковій роботі ми детально розглянули переваги цих навчально-мовних програм:

1. Миттєвий зворотний зв'язок: онлайн-перевірки та тренажери одразу надають відповідь про правильність чи неправильність написаного. Це дозволяє студенту виявляти помилки, аналізувати їх та коригувати, не чекаючи перевірки викладачем. Також значно прискорює процес навчання та закріплення матеріалу.

2. Ігрова складова: навчальні платформи використовують ігрові елементи (бали, рейтинги, рівні), що перетворює вивчення орфографії з монотонного заняття на захоплюючий процес.

3. Доступність: ресурси доступні 24/7 з будь-якого пристрою, що має доступ до інтернету. Більшість із мовних платформ є безкоштовними.

4. Велика база вправ та текстів: онлайн-платформи пропонують величезну кількість

різноманітних вправ на різні орфограми, що дозволяє студентам довести граматичні навички до автоматизма.

5. Виявлення прогалин у знаннях: деякі тренажери та платформи можуть відстежувати прогрес студента, аналізувати типові помилки та пропонувати завдання для відпрацювання «проблемних» орфограм [10].

На сьогодні існує безліч ресурсів, що дозволяють удосконалити орфографічні навички української мови. Розглянемо найпопулярніші з них.

1. OnlineCorrector. Це один онлайн-сервіс для перевірки орфографії, пунктуації та граматики української мови. Перевагою для студентів є те, що сервіс не просто виправляє, а й часто дає пояснення до помилки, що сприяє навчанню [11].

2. Мова – ДНК нації. Це комплексна платформа для вивчення та вдосконалення української мови. Вона пропонує інтерактивні тести та вправи з різних розділів мовознавства, включно з орфографією. Завдання подані в ігровій формі, що робить навчання цікавим і менш обтяжливим. Перевагою є можливість систематично тренувати окремі орфографічні правила за допомогою тестів [12].

3. Тренажер з правопису української мови – платформа, що поєднує теоретичні положення й практичні завдання, що сприяє засвоєнню граматики української мови і вдосконаленню правописних навичок [13].

4. Мобільний безкоштовний застосунок «Р.І.Д.». Акцент робиться на дотриманні норм сучасної української мови. Перевагою є те, що наявні правила та роз'яснення дозволяють не просто перевіряти, а й вивчати матеріал.

5. Лайфхаки з української мови. Платформа «Лайфхаки з української» може бути ефективним інструментом для вдосконалення орфографічних навичок, оскільки вона пропонує практичні поради та пояснення складних правил. Цей ресурс акцентує увагу на типових помилках і пропонує мнемонічні прийоми, що спрощує запам'ятовування [14].

6. Платформа «Горох». Український правописний словник. Хоча це не інтерактивний тренажер, а словник, він є надзвичайно важливим інструментом для перевірки складних випадків орфографії. Студенти можуть швидко знайти правильне написання слова, перевірити його відмінювання чи творення (*клична форма, відмінювання прізвищ, правопис слів іншомовного походження*). Саме словник є засобом формування навички самостійної перевірки та відповідальності за власну грамотність у студентів [15].

Таким чином, самостійна робота за допомогою цифрових інструментів є потужним способом для формування у здобувачів орфографічної грамотності. Вона сприяє не лише засвоєнню правил, а й розвитку критичного мислення, самоконтролю,

відповідальності та ініціативності, що є ключовими компетенціями для успішного фахівця у будь-якій галузі [10, с. 9].

По-третє, це систематична робота над термінологією: акцент на правильному написанні фахових термінів, багато з яких є іншомовними запозиченнями.

Ефективне формування орфографічних навичок майбутніх фахівців потребує систематичної роботи з термінами в реальному науково-професійному контексті, що забезпечує усвідомлене засвоєння орфографічних норм і правил уживання термінів. Так, з метою закріплення правопису суфіксів і складних термінів утворюємо похідні терміни від поданих основ, дотримуючись орфографічних норм (*інфекція* → *інфекційний* → *дезінфекція* → *дезінфекційний* *паразит* → *паразитарний* → *паразитологія*). Працюючи з термінологічними одиницями, укладаємо мінісловники за схемою: *написання – наголос – походження – значення – приклад уживання*. Особливу увагу звертаємо на подвоєння, апостроф, йотовані, -ія / -іа та іншомовні суфікси у написанні термінів, пропонуючи студентам ряд тренувальних вправ для вироблення орфографічних навичок: вставлення пропущених літер (*ан...біотик, іму...ітет, проф...лакт...ка*); вибір правильної форми з кількох варіантів (*ін'єкція / інєкція / іньєкція; епізоотичний / епізоотичний; дезінсекція / дезинсекція; біобезпека / біо безпека*). З метою усвідомленого, а не механічного запам'ятовування латинізмів, пояснюємо, як латинська форма впливає на написання українського терміна. Робимо порівняльний аналіз «латина – українська», зіставляючи латинський термін з українським відповідником (*fractura – перелом, inflammatio – запалення*).

Добір термінів, до складу яких входять інтернаціональні словотворчі елементи *авто-, анти-, гіпер-, інтер-, мета-, моно-, нео-, пост-, прото-, превдо-, суб- екстра-, інтра* сприяють усвідомленню системності термінології, студенти розуміють, що терміни є не випадковими одиницями, а формуються за певними моделями. Також студенти вчать прогнозувати значення терміна (інтер «між», анти – «проти», гіпер – «надмірний» ...) на основі його будови, що є важливим для опрацювання нових фахових текстів. Вправи на створення термінів за допомогою інтернаціональних словотворчих елементів формують практичну мовну компетентність та орфографічну грамотність [16].

Оскільки правопис термінів краще засвоюється через професійне мовлення, а не ізольовано, пропонуємо вправи на контекстуальне вживання термінів: складання речень і мінітекстів з новими термінами; написання коротких фахових повідомлень, рекомендацій, протоколів огляду. Систематична робота з термінологією майбутніх

фахівців має поєднувати орфографічну точність, розуміння походження терміна та його практичне застосування. Лише за таких умов фахове мовлення буде грамотним, нормативним і професійно переконливим.

Запропонована система вправ забезпечує поетапне формування орфографічних навичок: від усвідомлення структури терміна – до його нормативного використання у професійних текстах різних жанрів, що сприяє підвищенню мовної та фахової компетентності студентів.

По-четверте, акцентуємо на комунікативно-діяльнісному підході, оскільки орфографія вивчається не ізольовано, а в процесі виконання комунікативних завдань, де грамотність є обов'язковою умовою успішності. З цією метою на кожному практичному занятті ми маємо блок комунікативних вправ. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням для здобувачів факультету ветеринарної медицини, це моделювання ситуації «Прийом пацієнта у ветеринарній клініці». Студентам пропонується заповнити карту клінічного огляду тварини та виписати рецепт, де ключовою умовою є орфографічно правильне відтворення назв хвороб, медикаментів та симптомів (наприклад, розрізнення термінів «ін'єкція», «анестезія», «диспепсія»), оскільки помилка в медичній документації може мати юридичні наслідки. Для майбутніх агрономів ми практикуємо складання доповідної записки головному агроному про стан посівів озимих культур. Завдання вимагає не лише дотримання структури документа, а й грамотного написання складних фахових термінів (наприклад, «зернобобові», «темно-каштанові ґрунти», «борошніста роса», «фунгіциди»), що демонструє здатність фахівця чітко і грамотно формулювати виробничі завдання. У роботі зі студентами економічних спеціальностей ефективним є укладання листа-претензії щодо порушення умов договору постачання продукції. Комунікативна мета – переконати партнера у своїй правоті, що неможливо без бездоганної грамотності. Особливий акцент у такій вправі робиться на правописі числівників (запис грошових сум словами), складних слів («вантажобіг», «нетто», «брутто») та використанні кличної форми у звертанні до посадових осіб [17].

Такі завдання переконують здобувачів, що орфографічна грамотність є не шкільною вимогою, а інструментом кар'єрного зростання.

По-п'яте, незважаючи на ефективність інноваційних підходів, ми переконані у доцільності збереження традиційних дидактичних методів, перевірених часом. Йдеться про системне виконання вправ на повторення та закріплення орфографічних правил, вивчених ще у шкільному курсі. Однак у закладі вищої освіти ця робота не повинна бути механічним дублюванням

шкільної програми. Ми трансформуємо традиційні завдання (словникові диктанти, вправи на вставлення пропущених літер, пояснювальні диктанти), наповнюючи їх виключно актуальною фаховою лексикою. Такий підхід дозволяє реалізувати принцип «навчання через професію»: студент повторює загальне правило (наприклад, правопис апострофа), але відпрацьовує його на термінах, з якими працюватиме у майбутньому (правопис префіксів *пре-*, *при-* на прикладі юридичної лексики: *...зумпція*, *...тягнення (до відповідальності)*, *...тензія*, *...власнення (майна)*, *...рогатива*, *...пинення (діяльності)*, *...цедент*, *...мусовий (привід)*, *...амбула (договору)*, *...ховування (злочину)* [8, с.73].

Останнє, на чому акцентуємо увагу, це *проектні технології*: студенти працюють над проектами, де їм необхідно створювати автентичні тексти, що вимагає застосування орфографічних знань:

- для майбутніх агрономів це проект «Технологічна карта вирощування культури», де студенти мають розробити детальний опис етапів обробітку ґрунту, внесення добрив та захисту рослин. У такому проекті оцінюється не лише агрономічна правильність, а й орфографічна точність у написанні назв агрохімікатів (фунгіцид, гербіцид, інсектицид), складних назв ґрунтів та специфічної ділової лексики;

- для студентів ветеринарної медицини – створення кейсу «Паспорт здоров'я тварини та історія хвороби». Проект передбачає заповнення реєстраційних карток, опис анамнезу та складання епікризу. Студенти мусять продемонструвати володіння медичною термінологією (вакцинація, дегельмінтизація, карантин) без жодної правописної помилки, оскільки це офіційні документи суворої звітності;

- для економістів пропонуємо розробку «Бізнес-плану створення фермерського господарства». Окрім розрахунків, проект містить значну текстову частину: резюме проекту, маркетинговий план, опис ризиків. Тут перевіряється правопис економічних термінів (рентабельність, лізинг, інвестиції, бруто-прибуток), правильність написання числівників та дотримання норм офіційно-ділового стилю;

- майбутні екологи працюють над проектом «Екологічний паспорт підприємства» або «Звіт про оцінку впливу на довкілля». Це об'ємна робота, що вимагає оперування складною номенклатурою (біорізноманіття, екосистема, утилізація відходів, радіаційний фон) та вміння грамотно формулювати висновки й рекомендації для державних контролюючих органів [17].

Отже, такий комплекс дозволяє трансформувати процес вивчення української мови з механічного повторення шкільних правил у свідоме оволодіння потужним інструментом професійної

комунікації, забезпечуючи підготовку конкурентоспроможного фахівця аграрної сфери.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропонована система вправ, комунікативних ситуацій та методичних рекомендацій може бути використана викладачами закладів вищої освіти аграрного профілю під час проведення практичних занять з української мови (за професійним спрямуванням), а також для організації самостійної роботи здобувачів освіти. Розроблені матеріали можуть стати підґрунтям для укладання навчально-методичних посібників, практикумів чи створення авторських електронних курсів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Аналіз лінгводидактичних чинників засвідчує, що рівень орфографічної грамотності студентів негуманітарних спеціальностей потребує системного вдосконалення. Головними деструктивними факторами виступають: регіональний суржик, діалектні особливості, калькування з російської мови та невмотивовані запозичення. Ці явища призводять до зміни мовної свідомості здобувачів, коли контроль «пишу, як чую» домінує над знанням літературних норм.

2. Ефективне подолання зазначених викликів можливе лише за умови впровадження комплексної методичної системи, яка поєднує п'ять ключових компонентів:

- *Формування ціннісної мотивації*: роз'яснення впливу грамотності на юридичну безпеку документів та професійний імідж фахівця.

- *Цифровізація навчання*: активне використання онлайн-платформ (OnlineCorrector, «Мова – ДНК нації») для забезпечення миттєвого зворотного зв'язку та індивідуалізації навчання.

- *Професіоналізація контенту*: наповнення традиційних вправ актуальною фаховою термінологією (ветеринарною, агрономічною, економічною).

- *Комунікативно-діяльнісний підхід*: відпрацювання навичок у модельованих ситуаціях (заповнення карти пацієнта, складання доповідних записок), де грамотність є умовою успішної комунікації.

- *Проектні технології*: створення оригінальних текстів (бізнес-планів, технологічних карт), що демонструє прикладний характер орфографічних знань.

3. Встановлено, що в умовах обмеженої кількості аудиторних годин ключову роль відіграє самостійна робота студентів, спрямована на розвиток «орфографічної пильності», відповідальності та вміння працювати з лексикографічними джерелами.

Підсумовуючи, зазначимо, що такий підхід дозволяє перетворити процес вивчення української

мови з механічного повторення шкільних правил у свідоме оволодіння інструментом професійної комунікації, забезпечуючи підготовку конкурентоспроможного фахівця аграрної сфери.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок. *Дивослово*. 2012. № 3. С. 41–50.
2. Яворська С., Романюк С. Формування орфографічних знань і вмінь учнів у процесі виконання розумових дій. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. № 3. С. 81–88. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2022.265920>.
3. Пенькова С. Д. Формування культури орфографічного письма в початковій школі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 3 (102). С. 236–246. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-236-246>.
4. Попович Н. Розвиток орфографічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14895857>.
5. Вітюк В. Аналіз основних причин правописних помилок студентів закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 4. С. 315–319. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/28.208859>.
6. Голубовська І., Підгурська В. Правописна підготовка студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 35, т. 2. С. 231–237. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-36>.
7. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. С. 143.
8. Тимчук І. М., Погоріла С. Г. Практикум для виконання аудиторної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності «Право». Біла Церква : БНАУ, 2026. 185 с.
9. Погоріла С. Г., Тимчук І. М. Методи активізації самостійної роботи студентів під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням). *Виклики та перспективи сучасної науки: теорія, практика, інновації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., м. Біла Церква, 2025. С. 193–197.
10. Тимчук І. М., Погоріла С. Г. Роль самостійної роботи та онлайн-платформ у процесі формування грамотності студентів. *Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 2025. С. 6–9.
11. OnlineCorrector : веб-сайт. URL: <https://onlinecorrector.com.ua/> (дата звернення: 15.02.2026).
12. Мова – ДНК нації : веб-сайт. URL: <https://ukr-mova.in.ua/> (дата звернення: 15.02.2026).
13. Тренажер з правопису української мови : веб-сайт. URL: <https://webpen.com.ua/> дата звернення: 15.02.2026).
14. Лайфхаки з української мови : веб-сайт. URL: <https://ukr-lifehacks.ed-era.com/> (дата звернення: 15.02.2026).
15. Горох : веб-сайт. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 15.02.2026).
16. Погоріла С.Г., Тимчук І.М, Римар Н.Ю.. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з модуля «Наукова комунікація у професійному спілкуванні» дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина». Біла Церква : БНАУ, 2022. – 99 с.
17. Google. (2024). Gemini (версія 1.5 Pro) [Велика мовна модель]. Відновлено з <https://gemini.google.com>

Дата першого надходження статті до видання: 16.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.04.2026